

ANALIZA MEDIJSKIH IZVJEŠTAJA O DJELOVANJU SRBIJANSKE OBAVJEŠTAJNE SLUŽBE U HRVATSKOJ U PERIODU 2002.-2022.¹

DOI: <https://doi.org/10.37458/nstf.25.2.9>

Review paper

Received: October 20, 2024

Accepted: December 7, 2024

Ante Batistić*

Sažetak: U radu autor sistematizirano i kronološki prikazuje i analizira medijske izvještaje o operativnom djelovanju stranih obavještajnih službi u Republici Hrvatskoj u periodu 2002.-2022. s posebnim fokusom na maligne aktivnosti *Bezbednosno-informativne agencije* (BIA). Na temelju novinskih članaka dostupnih u digitaliziranim arhivskim bazama vodećih hrvatskih i srbijanskih mainstream medijskih kuća (*Nacional*, *Vjesnik*, *Telegram*, *Index.hr*,

¹ Rad je nastao kao dio šireg istraživanja u kojem je analizirano djelovanje srbijanskih i bosanskohercegovačkih obavještajnih službi u Hrvatskoj u periodu 2002.- 2022. Rezultati istraživanja predstavljeni su na 9. Zagrebačkom sigurnosnom forumu (11.-12.10.2024.) u izlaganju pod nazivom: Analysis of Media Reports on the Activities of Serbian and BiH Intelligence Agencies in Croatia 2002-2022.

* Ante Batistić, mag. hist. et int. rel., Sveučilište obrane i sigurnosti „Dr. Franjo Tuđman“, Zagreb. e-pošta: ante.batistic@sois-ft.hr.

Dnevno.hr, Tportal, Slobodna Dalmacija, Novosti, Jutarnji list, Net.hr, Express, Globus, Večernji list, Politika.rs, Telegraf.rs, Ekspres.net, Republika.rs, Blic.rs, Kurir.rs itd.) autor izrađuje kvantitativno/kvalitativnu kronološku Excel bazu koja sadrži informativne podatke o člancima za dati period, njihovoj postotnoj i brojčanoj zastupljenosti po medijskim kućama koje su kategorički svrstane po pojedinim zemljama porijekla (Hrvatska i Srbija) te sadržajima izvještaja. Detektiranje i razumijevanje dominantnih i aktualnih tema koje su bile predmetom izvještavanja u medijima kroz dati period, predstavlja osnovno težište znanstvene teorije rada i metodološkog pristupa. Kronološkim proučavanjem podataka, identificira se učestalost i vrsta izvještaja koji su obrađivali aktivnosti spomenute obavještajne službe. Također, važan element istraživanja čini i analiza povijesnog, sigurnosnog i nacionalno-regionalnog društveno-političkog konteksta koji predstavlja elementaran okvir za shvaćanje određenih pojava pri čemu se autor konzultira relevantnom domaćom i stranom znanstvenom i stručnom literaturom te provjerenim internetskim izvorima i podacima. Rezultati istraživanja trebali bi praktično i teorijski pružiti uvid u medijsku percepciju i zastupljenost aktivnosti stranih obavještajnih službi, poglavito BIA-e u medijima tijekom navedenog razdoblja. Prema tome, osim kvantitativno-statističkih pokazatelja, istraživanje se fokusira na razumijevanje prijenosa informacija, dezinformacija i misinformacija prema javnosti. Kombinacijom kvantitativnih i kvalitativnih podataka, pokušava se stvoriti cjelovita slika o tome kako su se aktivnosti stranih obavještajnih struktura u Republici Hrvatskoj, posebice BIA-e, reflektirale u medijskim izvještajima tijekom posljednja dva desetljeća. Ova analiza pruža temelj za daljnje istraživanje o percepciji mainstream medija i javnosti o stranom obavještajnom djelovanju i njegovom stvarnom empirijskom, tj. teorijskom utjecaju na političke i sigurnosne procese u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: *analiza medijskih izvještaja, medijska percepcija obavještajnog djelovanja, strane obavještajne službe, BIA, 2002.-2022., Republika Hrvatska.*

Abstract: In this paper, the author systematically and chronologically presents and analyzes media reports covering operational activities of foreign intelligence services in the Republic of Croatia for the period 2002-2022, with a special focus on malignant activities of the Serbian Security and Information Agency (BIA). Based on articles available in digitized archive databases of the leading mainstream media outlets of Croatia and Serbia (Nacional, Vjesnik, Telegram, Index.hr, Dnevno.hr, Tportal, Slobodna Dalmacija, Novosti, Jutarnji list, Net.hr, Express, Globus, Večernji list, Republika.rs, Politika.rs, Telegraf.rs, Ekspres.net, Blic.rs, Kurir.rs, etc.), the author creates a quantitative/qualitative chronological Excel database containing information on articles for the given period, their percentage and numerical representation by media houses categorically grouped by their individual country of origin (Croatia and Serbia) and the article content. The detection and understanding of dominant and current topics that have been the subject of media coverage throughout the given period represent the basic focus of scientific theory and methodological approaches. The chronological study of the data identifies the frequency and article type covering the mentioned intelligence service activities. Furthermore, a crucial element of the research, pertinent to understanding certain phenomena, is the analysis of the historical, security, national-regional and socio-political context. Thus, the author refers to relevant (domestic and foreign) scientific and professional literature and verified online sources and data. The results of the research provide practical and theoretical insight into the media perception and representation of foreign intelligence services' activities, especially BIA in media during this period. Therefore, apart from quantitative and statistical indicators, the research focuses on understanding the transmission of information,

disinformation and misinformation geared towards the public. A combination of quantitative and qualitative analyses attempts to create a complete picture of how foreign intelligence structures have been portrayed through their activities in the media over the past two decades. This analysis provides the basis for further research on mainstream media perception (and, in turn, the public's perception) of foreign intelligence activities and their actual empirical, i.e. theoretical impact on political and security processes within the Republic of Croatia.

Keywords: *analysis of media reports, media perception of intelligence activities, foreign intelligence agencies, BIA, 2002-2022, Republic of Croatia.*

Uvod

Koncem 20. stoljeća i početkom nove ere globalnih suvremenih i modernih informacijskih infrastruktura, započeo je proces globalne tranzicije (političke, diplomatske, tehnološke, gospodarske itd.) te se u bitnome promijenila struktura međunarodnih odnosa i odnosa moći. Informacija postaje važan alat i meka moć (soft power) u rukama nositelja moći koja u bitnoj mjeri utječe na političke, diplomatske, gospodarske, kulturne i ine procese. Tvrdna moć (hard power) koja se poglavito odnosi na mjerljivu i opipljivu vojnu i ekonomsku moć, tijekom 21. stoljeća postaje drugorazredna stvar, a informacijski prostor i mediji postaju vodeće poprište međudržavnih sukoba, odnosno raznih utjecaja i nastojanja raznih državnih, ali i nedržavnih aktera (Tuđman, 2013). Upravo zato, razumijevajući ulogu i važnost medija u prijenosu informacija i otkrivanju određenih pojava u društvu, moguće je, analizom medijskih izvještaja tiskanih i elektroničkih medija,

pružiti uvid u najznačajnije događaje i „afere“ koje su bile produkt obavještajnog djelovanja.

Tematika analize medijskih izvještaja o djelovanju stranih obavještajnih struktura u Hrvatskoj u periodu 2002.-2022. zahtijeva dublji uvid u kompleksnu interakciju između različitih obavještajnih službi i nacionalnih interesa. Kada govorimo o djelovanju obavještajnih službi valja imati na umu primarno nacionalne interese koji definiraju pravac djelovanja obavještajnih službi, kako na unutarnjem tako i na vanjskom planu. Također, bitno je imati na umu i poziciju pojedine države u nadnacionalnim političkim (npr. EU) ili vojnim integracijama (npr. NATO savez) kojih je pojedina država članica.

Fokusirajući se posebno na aktivnosti Bezbednosno-informativne agencije (BIA) na teritoriju Hrvatske kroz dato razdoblje, otkriva se složena dinamika implikacija operativnog djelovanja navedenih obavještajnih službi na nacionalnu sigurnost Hrvatske. Razumijevanjem povijesne i institucionalne evolucije BIA-e i detaljnom analizom kontekstualnih okvira koji uključuju društveno-politička i sigurnosna zbivanja te praćenjem relevantnih medijskih izvještaja, može se stvoriti načelno cjelovita slika o metodologiji djelovanja pojedine obavještajne službe.

Kroz prizmu medijskih izvještaja iz Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine, istraživanje otkriva kako je srbijanska obavještajna služba utjecala na političke, sigurnosne i društvene procese u Hrvatskoj tijekom razdoblja od dva desetljeća. Analizirajući percepcije, prikaze i reakcije medija na njezinu aktivnost, otvara se prostor za dublje razumijevanje općenite uloge

obavještajnih službi u oblikovanju nacionalnih politika, ali i za sagledavanje njihovog utjecaja i na javno mnijenje i demokratske procese. Također, komparativnom analizom sadržaja medijskih napisa mogu se sagledati pozicije pojedinih medija i njihovih uredničkih politika prema „osjetljivim“ obavještajno-sigurnosnim temama i konkretnom djelovanju obavještajnih službi na teritoriju Hrvatske.

Ipak, pri ocjenjivanju pojedinih medija i procjenjivanju relevantnosti informacijsko-komunikacijskog sadržaja, valja imati na umu da brojne informacije koje se produciraju i prenose u medijima nisu nužno konstruirane s ciljem da točno i istinito informiraju javnost, već da obmanjuju i željeno usmjeruju javnost, tj. ciljanu publiku, sve sukladno interesima onih koji ih pokreću i koje im sugeriraju njihovi politički ili gospodarski sponzori (Akrap, 2011).

U konačnici, ovaj rad donosi uvid u razumijevanje složene mreže nacionalnih interesa, uloge i djelovanja obavještajnih službi te medija kao prijenosnika informacija koje definiraju suvremenu političku i sigurnosnu stvarnost. Također, s obzirom na to da u hrvatskom znanstvenom prostoru ne postoje slične studije poradi povijesne baštine (utjecaja komunizma), odnosno još uvijek izražene mistifikacije obavještajnih službi, ovaj rad se može smatrati pionirskim pothvatom i referentnom točkom za buduće aktivnosti i nove pristupe u istim ili sličnim istraživanjima.

Znanstvena metodologija

Osnovni cilj istraživanja jest analiza okvira (Frame analysis) te empirijska, diskurzivna i komparativna analiza medijskih izvještaja o operativnom djelovanju

stranih obavještajnih službi u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2002.-2022. s posebnim fokusom na djelovanje srbijanske obavještajne službe.

Na temelju 118 novinskih članaka dostupnih u digitaliziranim arhivskim bazama vodećih i najčitanijih hrvatskih i srbijanskih mainstream medija (Nacional, Vjesnik, Telegram, Index.hr, Dnevno.hr, Tportal, Slobodna Dalmacija, Novosti, Jutarnji list, Net.hr, Express, Globus, Večernji list, Republika.rs, Politika.rs, Telegraf.rs, Ekspres.net, Blic.rs itd.), kreirana je kvantitativno/kvalitativna i kronološka Excel baza koja sadrži informacije o člancima za određeno razdoblje (medijska kuća, autor članka, naslov članka, datum objave, poveznica), njihovoj postotnoj i brojčanoj zastupljenosti po medijskim kućama koje su kategorički svrstane (a, b) prema pojedinim zemljama (Hrvatska i Srbija). Pretraživanje članaka odvijalo se preko tražilica arhivskih baza elektroničkih medija i to prema ključnim riječima (npr. "BIA", "obavještajno djelovanje u Hrvatskoj", "špijunaža u Hrvatskoj" itd.).

Kronološkim i analitičkim proučavanjem medijskih članaka utvrđuje se povijesni modalitet, učestalost, vrsta i sadržaj aktivnosti navedenih obavještajnih službi. Također, u svrhu razumijevanja općenite svrhe, zadaća i operativnog funkcioniranja obavještajnog aparata, ukratko se iznosi povijesna evolucija, ustroj i model djelovanja BIA-e.

Bitna dimenzija istraživanja je analiza povijesnog, sigurnosnog i nacionalno-regionalnog političkog i društvenog konteksta koji je važan za razumijevanje pojedinih pojava, pri čemu se konzultiramo relevantnom znanstvenom i stručnom literaturom te provjerenim

internetskim izvorima. Rezultati istraživanja trebali bi pružiti kvantitativno-kvalitativan uvid u medijsku percepciju i zastupljenost djelovanja stranih obavještajnih službi na teritoriju Hrvatske, posebice BIA-e u hrvatskim i srbijanskim medijima u datom razdoblju.

U istraživanju će se dati odgovor na sljedeća istraživačka pitanja:

1. može li analiza medijskih izvještaja pružiti uvid u metodologiju djelovanja obavještajnih službi, konkretno BIA-e u navedenom razdoblju?
2. koji su događaji i procesi u Hrvatskoj bili povezani ili uvjetovani obavještajnim djelovanjem BIA-e te na koji način su o tome pisali hrvatski i srbijanski mediji?

Ova analiza predstavlja temelj za daljnja istraživanja percepcije mainstream medija i javnosti o aktivnostima obavještajnih službi i njihovom empirijskom, odnosno teoretskom utjecaju na političke i sigurnosne procese u Hrvatskoj.

Društveno-politički i sigurnosni aspekti Republike Hrvatske u razdoblju 2002.-2022.

U ovome poglavlju dati ćemo sumarni pregled najvažnijih nacionalnih i svjetskih događaja koje smatramo relevantnima za razumijevanje kontekstualnog povijesnog, društveno-političkog te sigurnosnog okvira predmetne tematike.

Kada govorimo o vremenskom razdoblju 2002.-2022., moramo prvo uzeti u obzir kako se radi o izuzetno kompleksnoj etapi hrvatske povijesti koju su obilježili

važni događaji. Nacionalni, regionalni i svjetski politički, geopolitički, društveni, sigurnosni i gospodarski procesi koji su se odvijali u tom periodu, u značajnoj mjeri su oblikovali današnje hrvatsko društvo, ali i strukturu i dinamiku prijetnji, opasnosti i izazova za nacionalnu sigurnost.

Poslije smrti prvog hrvatskog predsjednika Dr. Franje Tuđmana u prosincu 1999. dolazi do značajnih promjena na hrvatskoj političkoj sceni te na vlast 2000. dolazi po prvi puta koalicijska vlada liberala i socijaldemokrata koja provodi “detuđmanizaciju”. Tijekom 2000. na snagu stupaju ustavne promjene kojima su značajno smanjene ovlasti predsjednika, a ojačana je uloga premijera i zakonodavnog tijela, odnosno Sabora (Kasapović, 2001). U to vrijeme Hrvatska je započela procese pristupanja ključnim sigurnosno-obrambenim (Sjevernoatlantski savez - NATO) i političkim institucijama (Europska unija - EU). Od 2000., Hrvatska postaje članicom NATO programa Partnerstvo za mir te članicom vodeće Svjetske trgovinske organizacije (WTO). Tim činom, Hrvatska je postala relevantan državni akter u vodećim međunarodnim gospodarskim te sigurnosno-obrambenim organizacijama. Kroz svo ovo vrijeme, počev od 1996., ostvarivana je intenzivna suradnja sa Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY) u Haagu kako bi se procesuirali svi ratni zločini počinjeni za vrijeme Domovinskog rata.

Važan događaj kojim je određen europski politički smjer Republike Hrvatske dogodio se 2001. kada je s Europskom unijom potpisan Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju kojim je formalno pravno započeo proces ulaska Republike Hrvatske u punopravno članstvo u Europskoj uniji. Hrvatski sabor je 2002. izglasao

Sporazum o pridruživanju Europskoj uniji i donesena je Rezolucija o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji čime su stvoreni uvjeti za podnošenje molbe za članstvo u EU što je i učinjeno krajem veljače 2003. (Izvjješća Hrvatskog sabora, 27.1.2003.). Svi navedeni procesi predstavljaju ostvarenje strateške državne politike Republike Hrvatske, uspostavljene još od vremena nastanka i stvaranja suverene i samostalne hrvatske države, iznikle na temeljima Domovinskog rata.

Jedan od ključnih događaja iz 2002. je svakako podizanje optužnice protiv generala Janka Bobetka kojeg se smatralo odgovornim za ratne zločine počinjene u operaciji “Medački džep” 1993. (ICTY, Predmet Bobetko (IT-02-62) - Optužnica - 17.09.2002.). Masivno protivljenje i animozitet javnosti i dijela političara prema Haškom sudu doveo je do značajnih unutarnjih političkih napetosti i stvaranja negativne slike o institucijama Ujedinjenih naroda i Europske unije.

Tijekom 2002., dogodile su se i bitne promjene u sustavu nacionalne sigurnosti i obrane Republike Hrvatske. Koncem ožujka iste godine donesena je prva Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske kao krovni državni strateški policy dokument koji predstavlja opće okvire i smjernice za djelovanje države u pogledu ostvarenja nacionalne sigurnosti i zaštite vitalnih nacionalnih interesa, uzimajući pritom u obzir važne geopolitičke pozicije Republike Hrvatske (ulazak u euroatlantske i europske sigurnosne organizacije). U isto vrijeme donesen je i Zakon o sigurnosnim službama Republike Hrvatske (ZOSS) kojim su reorganizirane sve službe unutar hrvatske obavještajne zajednice. Također,

istovremeno je donesen i Zakon o obrani kojim se uredio obrambeni sustav Hrvatske.

Opetovane promjene u organizaciji i radu hrvatske obavještajne zajednice, nastupile su 2006. kada je donesen Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu (ZSOS). ZSOS-om su supstancijalno izmijenjeni institucionalno – organizacijski aspekti sigurnosno-obavještajnog sustava, tako da su obavještajni i protuobavještajni poslovi objedinjeni i integrirani (tkz. hibridni model) u dvije nove službe (jedna civilna i jedna vojna služba) (Batistić, 2022).²

Koncem travnja 2008. započeo je formalno-pravni proces pristupanja Republike Hrvatske u punopravno članstvo u NATO savezu. Dana 01. travnja 2009. Republika Hrvatska primljena je punopravno članstvo u NATO savezu čime je ispunila jedan od ključnih državnih strateških političkih i sigurnosno-obrambenih ciljeva. Uzimajući u obzir kontekst posthladnoratovskog širenja NATO saveza prema Jugoistočnoj Europi, Republika Hrvatska ušla je tada u tkz. „NATO-ov sigurnosni zagrljaj“ kojim su permanentno neutralizirane Srbija i BiH (posebice Republika Srpska (RS)) koje, u sigurnosnom smislu, čine skupinu „osjetljivih“ zemalja koje su podložne mogućem ruskom utjecaju (Luša, 2012).

Epohalan događaj dogodio se 1. srpnja 2013. kada je Hrvatska, nakon višegodišnjih pregovora i dobivanja statusa zemlje kandidata (2004.) te održanog Referenduma hrvatskih građana o članstvu Hrvatske u Europskoj uniji 2012., konačno postala punopravna

² Obavještajna agencija (OA) i Protuobavještajna agencija (POA) tada su spojene i transformirane u Sigurnosno-obavještajnu agenciju (SOA), dočim je VSA transformirana u Vojnu sigurnosno-obavještajnu agenciju (VSOA) (Batistić, 2022).

članica Europske unije čime je ostvaren ključan strateški cilj ulaska u europske integracije. Važan dokaz spremnosti Hrvatske da aktivno i odgovorno participira u koordinaciji krovnih europskih političkih procesa, jest upravo Prvo predsjedanje Republike Hrvatske Vijećem EU koje se odvijalo u periodu od 1. siječnja do 30. lipnja 2020. (Europska komisija, Hrvatska u EU-u, bez dat.).

Pristupanje u EU i NATO savez ne predstavlja samo epohalan uspjeh euroatlantski orijentirane hrvatske politike i diplomacije i ostvarenje strateških državnih ciljeva, već i formalni završetak procesa tranzicije čime se Hrvatska svrstala uz bok razvijenim demokratskim zemljama Europe i čitavog Zapada. Uz mnoštvo pozitivnih promjena (prelaska gospodarstva u tržišno gospodarstvo, modernizacije, tehnološkog i gospodarskog napretka, korištenja financijskih sredstava iz EU fondova itd.), Hrvatska je preuzela na sebe i teret odgovora na određene kolektivne sigurnosne prijetnje i izazove (Matika, Srblić, 2009).

Tijekom 2017. usvojena su dva važna nacionalna akta. Naime, u srpnju iste donesena je nova Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. Temeljni dijelovi Strategije odnose se na nacionalne interese, sigurnosno okruženje na globalnoj, regionalnoj i europskoj razini, sigurnosne prijetnje, rizike i izazove te konkretne strateške ciljeve, instrumente i mehanizme njihovih ostvarenja koji direktno proizlaze iz nacionalnih interesa. Jedan od postavljenih ciljeva jest upravo uspostava i razvoj sustava domovinske sigurnosti. Upravo zato je početkom studenoga iste godine donesen Zakon o sustavu domovinske sigurnosti kojim je uspostavljen sustav domovinske sigurnosti kao nacionalni mehanizam sinkroniziranog upravljanja i

djelovanja svih relevantnih dionika u slučaju ozbiljnih sigurnosnih rizika i kriza.

Kada govorimo o opasnostima i izazovima za Hrvatsku koji proizlaze iz njenog političkog okruženja, Strategija jasno definira kako je jugoistočno okruženje Hrvatske u sigurnosnom smislu izvor potencijalnih opasnosti, ali i prilika za ostvarenje i zaštitu nacionalnih interesa. Politička nestabilnost, korupcija, neizgrađene institucije države, niska stopa zaposlenosti i ekonomskog rasta, brojni socijalni i etnički rascjepi te međunacionalne napetosti, stalni su čimbenici okruženja Hrvatske.

Dodatni poticaj proširenju prijetnji i opasnosti za nacionalnu sigurnost Hrvatske, ali i za kolektivnu sigurnost Zapada, očitovao se brutalnom ruskom agresijom na Ukrajinu koja je službeno počela 24. veljače 2022. Ruska agresija na Ukrajinu ukazala je na to da je Rusija globalni faktor nestabilnosti koji namjerno narušava međunarodni poredak i pokušava nametnuti nova pravila odnosa moći na međunarodnoj pozornici.³

Sve zapadne organizacije i integracije, bilo političke, vojne, sigurnosne ili civilne koje pružaju podršku Ukrajini, predstavljaju ozbiljnu prijetnju totalitarnom režimu predsjednika Vladimira Putina koji, kao svaki

³ Podgrižavanje ratne atmosfere dogodilo se bitno prije 2022. godine, ponajviše pod snažnim pritiskom Moskve koja je svim mogućim sredstvima podrivala napore da se Ukrajina pridruži EU. Naime, unatoč brojnim pokušajima „europelizacije“ i „vesternizacije“ Ukrajine od strane ukrajinskih oporbenih čelnika, korumpirane vladajuće proruske političke elite u Kijevu sustavno su godinama bojkotirale mogućnost članstva Ukrajine u EU i pridruživanja NATO savezu. Nezadovoljstvo građana proruskom politikom kulminiralo je 2013. godine kada su počeli ulični prosvjedi u Kijevu, da bi do konačne eskalacije došlo u veljači 2014. godine kada su u Kijevu počeli iznimno brutalni nemiri i prosvjedi (Revolucija dostojanstva, poznatija i kao Euromajdan) protiv tadašnjeg predsjednika Ukrajine Viktora Janukoviča koji je, unatoč volji većine ukrajinskog naroda, odbio daljnju suradnju i pregovore o članstvu Ukrajine u EU te se okrenuo nastavku ekonomske i političke suradnje sa Rusijom. Iste godine Rusija je anektirala Krim, a započeli su i sukobi na istoku Ukrajine (prvotno na području Donjecka, Luganska, Horlivke i Kramatorska) između proruskih separatista i ukrajinskih vojnih i paravojnih formacija (Lovrić, 2021).

totalitarni čelnik, represivnim putem održava svoju vlast i moć. Na tom putu pokušaja svjetske dominacije (i to putem ideje o obnovi Sovjetskog saveza kada je Rusija imala monopol nad brojnim zemljama u okruženju), Rusija će poduzeti sve u svrhu dezintegracije kolektivnog Zapada i to putem direktnog podrivanja demokratskih vrijednosti koje se oslikavaju upravo u euroatlantskim političkim, ekonomskim, vojnim i sigurnosnim integracijama. Način na koji to Rusija izvodi jest putem pomno isplaniranih dezinformacijskih kampanja i tajnih akcija, odnosno propagandno-psiholoških, političkih i gospodarskih operacija.

Poticanjem raznih vrsta nacionalnih i regionalnih sukoba (etničkih, vjerskih, pograničnih itd.), nemira i nasilnih prosvjeda, terorizma, ilegalnih migracija, vjerskog i političkog ekstremizma i radikalizma, izazivanjem političkih kriza, širenjem propagande, dezinformacija i lažnih vijesti putem lokalnih i nacionalnih medija itd., Rusija podriva društveno-političke procese na Zapadu, izaziva podjele u društvu i nastoji negativno utjecati na stabilnost institucija vlasti unutar EU i NATO saveza.

Također, ne smijemo zanemariti i negativan utjecaj ruskih kiber napada na kritičnu infrastrukturu i državna tijela zemalja članica EU i NATO saveza. Osim ruskih aktivnosti u području kiber napada, znakovita je uloga i ruskih saveznika: Kine, Sjeverne Koreje i Irana.

Jedan od glavnih smjerova djelovanja Rusije jest upravo nestabilno područje Jugoistočne Europe i to ponajviše teritorij Western Balkans Six (WB6): BiH, Srbije, Crne Gore, Kosova, Sjeverne Makedonije, Albanije, ali i Bugarske.

Hrvatska, osim što je granična srednjoeuropska država i članica EU i NATO saveza, predstavlja vojnu i političku sponu sa Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) što je problematičan i otežavajući faktor za sve trenutne i buduće ruske operacije.

Korištenjem obavještajnih resursa svojih saveznika (primarno Srbije i RS), a možemo reći i u određenoj mjeri Mađarske), Rusija planira i provodi svoje aktivnosti na području Jugoistočne i Srednje Europe. U tom smislu, obavještajna djelovanja BIA-e na području Hrvatske treba promatrati i kroz prizmu mogućeg ruskog utjecaja i pokroviteljstva.

Direktan ruski utjecaj na Hrvatsku očitovao se snažno u dva recentna slučaja. Prvi se dogodio 2017. kada je hrvatsko gospodarstvo zatresla kriza Agrokor, vodećeg hrvatskog koncerna koji čini 15% hrvatskog bruto društvenog proizvoda. Financijska kriza poduzeća koje zapošljava na desetine tisuća hrvatskih građana te je u direktnom ili indirektnom poslovnom odnosu sa ostalim vodećim poduzećima u Hrvatskoj, činila se prikladnom prilikom za preuzimanje bitne grane unutar hrvatskog gospodarstva. Uočivši potencijal Agrokor, Rusija je provodila snažne dezinformacijske kampanje te je nastojala putem dubioznih financijskih investicija dovesti Agrokor do nekontroliranog stečaja. Drugi slučaj je ruski pokušaj sprječavanja energetskog osamostaljivanja Hrvatske plasiranjem dezinformacija o izgradnji LNG terminala na otoku Krku⁴ (Nehring, Sittig, 2023).

⁴ Prema službenom tumačenju hrvatske Vlade iz siječnja 2021., uz LNG terminale u Litvi i Poljskoj, Hrvatska čini novu točku na koridoru sjever-jug za diversifikaciju opskrbe plinom. Izgradnjom LNG terminala na otoku Krku, Hrvatska i EU dobile su novi i konkurentan dobavni pravac prirodnog ukapljenog plina.

Djelovanje obavještajnih službi

Kada govorimo o djelovanju obavještajnih službi, potrebno je prvotno razumjeti općenitu bit obavještajnih službi i sigurnosno-obavještajnih sustava u zaštiti i očuvanju nacionalne sigurnosti i nacionalnih interesa. Svaka zemlja ima posebne nacionalne interese i vrijednosti koje štiti, bilo da se radi o državnim tekovinama koje se reflektiraju kroz temeljne pravne akte (ustav, zakone) ili o nekakvim važnim nacionalnim i povjerljivim strateškim politikama, ciljevima i vanjskopolitičkim planovima. Način funkcioniranja sigurnosno-obavještajnog aparata u mnogočemu ovisi upravo o političkom sustavu i ideološkom kompasu pojedine zemlje. Bitni faktori koji utječu na tehničke i kadrovske kapacitete, institucionalnu i djelatnu formu i oblik obavještajnog aparata jesu upravo veličina zemlje, broj stanovnika, vanjskopolitički odnosi, sigurnosni uvjeti unutar zemlje i u njenom okruženju te ekonomija nacionalne sigurnosti.

Iako obavještajne službe funkcioniraju kao sastavnice podsustava nacionalne sigurnosti na način koji je kod većine demokratskih zemalja propisan javno dostupnim zakonima, internim i nedeklarativnim aktima propisuju se njihovi konkretni modeli operativnog djelovanja i metodologija prikupljanja i diobe informacija, hijerarhija i ovlasti, sustav donošenja odluka i odgovornosti, sustav obuke kadrova te općenito funkcioniranje pojedinih sastavnica poput operative, analitike, tehnike, unutarnjeg nadzora, ljudskih resursa, financija itd.

Djelovanje obavještajnih službi je tajno i njihova temeljna zadaća je spriječiti ugroze nacionalne

sigurnosti. Putem prikupljanja točnih, istinih i kvalitetnih tajnih i javnih informacija, njihove pravovremene i kvalitetne analize te provedbom adekvatnih aktivnosti (mjera/protumjera), obavještajne službe vrše uspješnu neutralizaciju svih vrsta ugroza za nacionalnu sigurnost koje se planiraju i provode u inozemstvu.

Suprotno službama sigurnosti i protuobavještajnim službama koje se bave unutarnjim sigurnosnim rizicima i prijetnjama te zaštitom osjetljivih podataka i institucija vlasti, obavještajne službe operativno djeluju u inozemstvu te su fokusirane na prijetnje i opasnosti koje dolaze strane drugih država, organizacija i pojedinaca.

S obzirom na to da obavještajne službe služe između ostalog kao potpora donositeljima političkih odluka u sigurnosnim i vanjskopoličkim aktivnostima, možemo reći da im je imanentno ofenzivno djelovanje, odnosno prikupljanje, obrada i analiza političkih, gospodarskih i tehnoloških podataka/informacija dobivenih operativnim radom u inozemstvu koji uključuje prikupljanje informacija posredstvom ljudskih izvora (HUMINT), elektroničkim izviđanjem (SIGINT, ELINT), obradom slikovnih informacija (IMINT), obradom otvorenih izvora (OSINT) itd. U takvim aktivnostima veliku ulogu igraju upravo diplomatska predstavništva koja u određenom smislu služe kao paravani za obavještajno djelovanje u inozemstvu.

Obavještajne službe provode i jedan poseban oblik djelovanja, a to su tajne akcije (covert actions) kojima se nastoji utjecati na političke, gospodarske, vojne i druge procese u ciljanim zemljama. U sklopu tajnih akcija

provode se gospodarske, propagandno-psihološke, paravojne i političke operacije (Batistić, 2024).

Rad obavještajnih službi počiva na pomnom planiranju svih koraka. S obzirom na moguće posljedice otkrivanja izvora informacija i posljedično ugrožavanja života agenata i ostalih dionika unutar osjetljivih obavještajnih procesa, obavještajno djelovanje mora se temeljiti i na faktoru rizika (what if), odnosno uvijek mora postojati razrađen plan tkz. “uvjerljivog negiranja” u slučaju kompromitacije (Batistić, 2024).

Medijski izvještaji koje smo analizirali ukazuju nam upravo na česte slučajeve kompromitacije obavještajnog djelovanja. Nekada to možemo shvatiti kao rezultat pogrešaka u obavještajnim procesima (nedostatak informacija, kriva analiza i procjena, krivi postupak ili nestručnost obavještajnih časnika itd.) ili kao posljedicu neovlaštenog curenja informacija, a nekada i kao segment planiranih aktivnosti i korištenja/zlouporebe medija kao prijenosnika informacija i ciljanih poruka prema nekome (javnost, druge obavještajne službe, državna vlast itd.).

Svaka obavještajna služba ima svoj modus operandi koji se može spoznati razumijevanjem njene unutarnje strukture i stupnja razvoja i kvalitete rada (profesionalne sposobnosti) otkrivanjem kadrovskih struktura i tehničko-tehnoloških i materijalno-financijskih sposobnosti. Dodatno, društveno-politički procesi uvijek direktno utječu na sigurnosno-obavještajni sustav.

Bezbednosno-informativna agencija (BIA)

BIA je ustrojena 2002. donošenjem Zakona o Bezbednosno-informativnoj agenciji kojim je ujedno

prestao postojati nekadašnji Resor državne bezbednosti (RDB) koji je funkcionirao unutar Ministarstva unutarnjih poslova Savezne Republike Jugoslavije. Tim aktom nastala je integrirana hibridna obavještajna, protuobavještajna i sigurnosna služba koja je izdvojena iz Ministarstva unutarnjih poslova, a podredila se direktno Vladi Savezne Republike Jugoslavije. Raspadom Državne zajednice Srbije i Crne Gore 2006. i stjecanjem samostalnosti i neovisnosti Srbije i Crne Gore, BIA je potpala pod ingerenciju Republike Srbije. Kroz čitavo to vrijeme, a poglavito u periodu vladavine predsjednika Slobodana Miloševića (1991.-2000.), srbijanska obavještajna zajednica imala je represivnu ulogu i nije provela demokratsku tranziciju, već je u potpunosti politizirana i deprofesionalizirana, a upravljačke strukture sastavljane su po ključu nepotizma, korupcije i lojalnosti režimu (Batistić, 2022).

Sve do danas BIA funkcionira kao civilna ofenzivna i defenzivna služba koja ima policijske ovlasti (suprotno tradicionalnim demokratskim praksama i u skladu s povijesnim nasljeđem), a na samome čelu službe nalazi se direktor kojeg imenuje Vlada Republike Srbije. Sjedište službe nalazi se u Beogradu. Ispod direktora nalazi se zamjenik direktora i oni zajedno upravljaju kabinetom direktora, Upravom za međunarodnu suradnju i Situacijskim centrom, a direktno im odgovaraju načelnici za poslove operative, sigurnosti, tehnike i logistike. Načelnici koordiniraju rad pojedinih uprava koje se nalaze unutar njihovog djelokruga poslova. Tako se ispod načelnika za operativu nalazi Uprava za obavještajni rad, Uprava za operativni rad i Uprava za analitiku. Načelnik za sigurnost koordinira radom Uprave za poslove osiguranja i Upravom za sigurnosnu zaštitu. Ispod načelnika za tehniku nalaze se

Uprava za tehniku i Uprava za istraživanje, razvoj i obrazovanje (Institut bezbednosti). Načelnik za logistiku ispod sebe ima isključivo Upravu za poslove logistike. Što se tiče teritorijalne organizacije, BIA se sastoji od 6 regionalnih i 28 teritorijalnih centara koji se nalaze na raznim mikrolokacijama diljem Srbije (BIA, bez dat.). Teritorijalni centri raspodijeljeni su po regijama i u njima su uglavnom stacionirani operativci čije djelovanje planiraju voditelji/direktori regionalnih centara, a koordiniraju voditelji/direktori teritorijalnih centara, sve sukladno nalogima i procedurama propisanim od strane beogradske centrale.

Kada govorimo o obavještajnom djelovanju, glavni fokus BIA-e usmjeren je na zemlje u okruženju i to poglavito na Hrvatsku, BiH, Crnu Goru i Kosovo. Zbog svojeg geopolitičkog položaja, resursa, etničkog sastava, tj. izražene prisutnosti Srba u ukupnoj populaciji, povijesne baštine, kulture itd., navedene zemlje važne su za nacionalnu sigurnost i nacionalne interese Srbije i svi procesi (vojni, politički, društveni, gospodarski i sigurnosni) koji se odvijaju u tim zemljama, predmet su interesa BIA-e. Putem operativnog rada i širenja mreže doušnika, suradnika i agenata utjecaja te provođenjem tajnih akcija i dezinformacijskih kampanja, BIA nastoji ostvariti ili produbiti svoj utjecaj.

Oslanjajući se na ideologiju Ruskog svijeta (rus. Russkij mir) koji zagovara širenje političkog, gospodarskog i društveno-kulturnog utjecaja Rusije na zemlje u okruženju, formiran je koncept Srpskog sveta koji predstavlja iste težnje, samo u okviru vanjskopolitičkih i sigurnosno-obavještajnih aktivnosti Srbije. Koncept Srpskog sveta počeo se javljati u medijima tijekom 2019. i 2020., a aktivno se oslanja na odredbe Strategije

nacionalne sigurnosti Republike Srbije koja je donesena 2019.

Destabilizacijom vlasti putem poticanja korupcije, organiziranog kriminala i izazivanjem “afera” koje imaju diskreditacijski učinak na članove vlada, širenjem propagande i dezinformacija, provociranjem društvenih podjela putem medija ciljajući na teme koje razaraju nacionalno tkivo, izazivanjem političkih i gospodarskih kriza te etničkih i vjerskih sukoba, BIA održava određenu razinu stagnacije država u svom okruženju s jasnim ciljem sprječavanja širenja EU i NATO saveza i posljedično ostvarivanja dominacije Srbije, a samim time i Rusije kao ključnog strateškog saveznika.

BIA ima iznimno veliku moć u Srbiji i to joj dozvoljava sam pravni i politički sustav koji je autoritarno i nedemokratski uređen i prema kojem obavještajne službe unutar sustava nacionalne sigurnosti imaju praktički najveće ovlasti, suprotno svim demokratskim procedurama. Najbolji pokazatelj je primjena tajnih mjera (tajno snimanje, tajna pratnja, prisluški itd.) gdje je zakonodavac predvidio postojanje dvostrukog modela primjene tajnih mjera i to tkz. “preventivnih mjera” i tkz. “mjera u svrhu procesuiranja kaznenog djela”. Dvostruki model tajnih mjera može značiti i dvostruko trajanje primjene istih, što znači da BIA može nesmetano provoditi 12 mjeseci tajne mjere nad subjektima od interesa, a da pritom za primjenu tkz. “preventivnih mjera” (maksimalno 6 mjeseci) nije dužna podnositi izvješće vrhovnoj sudskoj instanci. Svi podaci prikupljeni putem tkz. “preventivnih mjera” nisu dostupni javnosti, već se čuvaju u arhivi službe i primjenu istih odobrava isključivo rukovodstvo BIA-e (Petrović, 2020a; Maričić, Živković, 2022).

Nadalje, policijske ovlasti koje ima BIA omogućuju joj lakšu kontrolu kriminalnih kanala i golemih tokova novca koji prolaze kroz ilegalne tokove (trgovina drogom, pranje novca, trgovina ljudima itd.). Osim toga, policijska ovlaštenja čine operativni rad BIA-e lakšim i efikasnijim u smislu korištenja metoda zastraživanja, prisile, pritvora i sl. (Petrović, 2020a). Sve navedeno čini BIA-u korisnom i nužnom za opstanak srbijanskih političkih elita koje su ogrezle u kriminalu i korupciji.

BIA primarno služi kao aparat za planiranje i provođenje svih onih aktivnosti koje na bilo koji način mogu pozitivno utjecati na očuvanje postojećeg političkog poretka u Srbiji (Petrović, 2020b). Dakako, deprofesionalizirana i kriminalizirana služba nije samo poligon za interese političkih elita i pripadnika krim miljea, već i plodno tlo za penetraciju stranih obavještajnih službi, poglavito ruskih koje desetljećima ostvaruju značajan direktan i indirektan utjecaj preko BIA-e, ali i vojno obavještajnih i sigurnosnih struktura Srbije.

Glavne karakteristike BIA-e možemo sumirati u nekoliko glavnih postavki: visoka razina politizacije i korupcije, a samim time i negativne kadrovske selekcije, visoka razina zlouporabe ovlasti i nekontrolirana primjena tajnih mjera u kombinaciji sa policijskim ovlastima te visoka razina umiješanosti u kriminalne aktivnosti (pranje novca, trgovina narkoticima, trgovina ljudima, trgovina oružjem itd.) poradi finansijskih interesa političkih elita koje su stvarni upravljači službom.

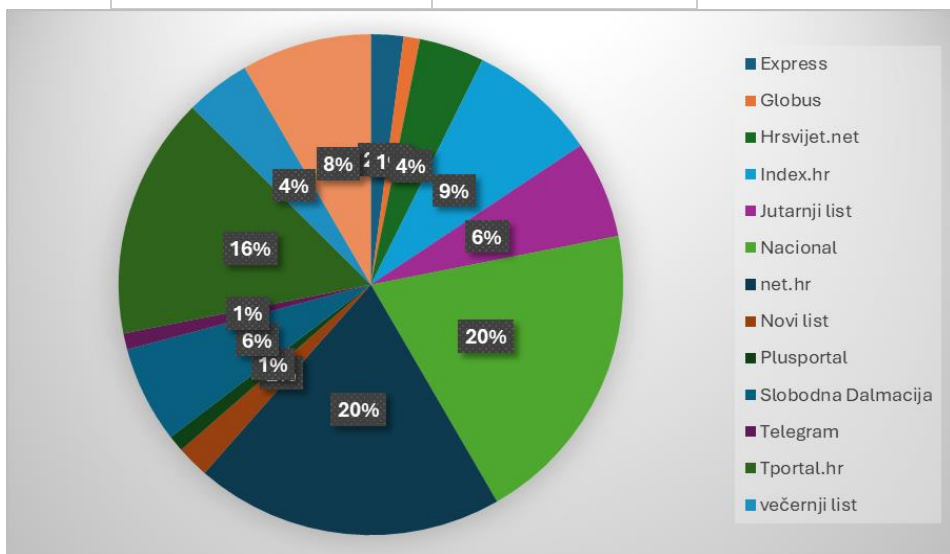
Analiza medijskih izvještaja

Kvantitativna analiza medijskih izvještaja dijeli se u dvije kategorije: a) Hrvatska i b) Srbija. Svaka kategorija je u daljnjem tekstu zajednički kvalitativno i dvosegmentno kronološki obrađena (2002.-2011., 2012.-2022.) te se mogu jasno uočiti sve one karakteristike koje smo naveli u uvodnom dijelu i opisu metodologije.

Tablica 1. Mediji i broj članaka u Hrvatskoj za razdoblje 2002.-2022.

HRVATSKA	
Medij	Broj članaka
Dnevno.hr	3
Express	2
Globus	1
Hrsvijet.net	4
Index.hr	8
Jutarnji list	6
Nacional	19
net.hr	19
Novi list	2
Plusportal	1
Slobodna Dalmacija	6
Telegram	1
Tportal.hr	15

večernji list	4
Vjesnik	8
Ukupni zbroj	99

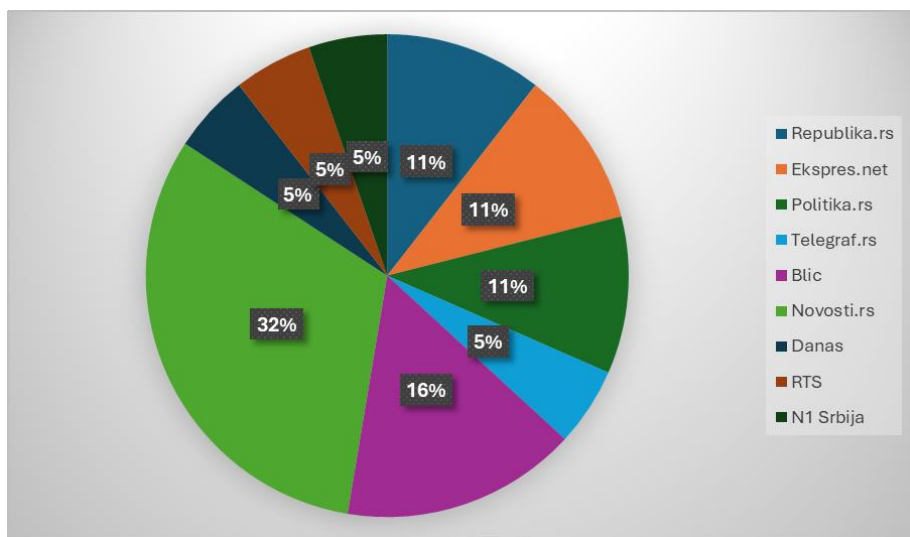
Slika 1. Postotni udio članaka po medijima u Hrvatskoj za razdoblje 2002.-2022.

Prema postotnoj kalkulaciji, najveći distributer sadržaja predmetne tematike za navedeno razdoblje bili su podjednako net.hr (20%) i Nacional (20%) te Tportal.hr (16%).

Tablica 2. Mediji i broj članaka u Srbiji za razdoblje 2002.-2022.

SRBIJA	
Medij	Broj članaka
Republika.rs	2

Ekspres.net	2
Politika.rs	2
Telegraf.rs	1
Blic	3
Novosti.rs	6
Danas	1
RTS	1
N1 Srbija	1
Ukupni zbroj	19

Slika 2. Postotni udio članka po medijima u Srbiji za razdoblje 2002.-2022.

Prema postotnoj kalkulaciji, najveći distributer sadržaja predmetne tematike za navedeno razdoblje bili su

Novosti.rs (32%), Blic (16%) te Politika.rs, Republika.rs i Ekspres.net sa podjednakim postotkom (11%).

Podaci nam ukazuju na to da svaka zemlja ima dominantni medij koji distribuira predmetnu tematiku. U Hrvatskoj je to Nacional, a u Srbiji Novosti.rs.

Nacional je hrvatski politički tjednik koji je snažno fokusiran na istraživačko novinarstvo i otkrivanje afera povezanih sa korupcijom i državnim institucijama. Povijesno gledano, radi se o vodećem hrvatskom mediju koji u većini slučajeva prvi iznosi određene informacije o obavještajnim aferama i možemo reći da se često novinari redakcije Nacionala u člancima pozivaju na izvornu dokumentaciju i izvješća obavještajnih službi i drugih tijela državne uprave. Radi li se o visokoj razini istraživačkog novinarstva ili manipulaciji medija i namjernoj distribuciji informacija za javnost, ili naprosto korištenju nezakonitih metoda dolaska do tajnih informacija, ne možemo sa sigurnošću znati.

Novosti.rs su jedne od najstarijih srbijanskih dnevnih novina koje imaju iznimno visoku razinu čitanosti i fokusirane su na politička zbivanja i afere u zemlji i regiji. Glavni i odgovorni urednik Novosti.rs je Milorad Vučelić, bivši istaknuti srbijanski političar i bliski suradnik Slobodana Miloševića koji je tijekom 1990-ih godina predvodio propagandnu Radioteleviziju Srbije (RTS).

S obzirom na to da je predmet interesa djelovanje srbijanske obavještajne službe u Hrvatskoj, apsolutno dominiraju hrvatski mediji koji su o tome najviše izvještavali. Najmanje članaka o djelovanju srbijanske obavještajne službe u Hrvatskoj bilježi Srbija što se svakako može promatrati kao posljedica autokratskog

režima te sustavne i apsolutne kontrole medija od strane vladajućih elita. Da je tome tako, potvrđuju i empirijski zaključci iz publikacije Worldwide Press Freedom Index za 2024. koju svake godine objavljuje međunarodna nevladina organizacija Reporteri bez granica i prema kojima je Srbija najlošije rangirana u posljednje 22 godine te se nalazi na 98. mjestu u svijetu po stupnju slobode medija (Serbia 2024-2025 IFRC network annual report, 6 August 2024).

2002.-2011.

Tijekom 2002.-2011. dominantno su izvještavali hrvatski net.hr, Nacional, Tportal.hr, Slobodna Dalmacija, Vjesnik i Večernji list. Ključni narativi tada govore o stranom obavještajnom djelovanju u Hrvatskoj, otkrivanju navodnih špijuna i doušničkih mreža te prisluškivanju hrvatskih političara.

U članku Je li KOS imao ljude u hrvatskoj vlasti? koji je objavljen koncem studenog 2002. u Vjesniku, govori se o otkrivanju i procesuiranju osoba uključenih u operacije “Labrador” i “Opera” koje su bile organizirane početkom 1991. od strane Kontraobavještajne službe (KOS), odnosno Organa bezbednosti (OB) Jugoslavenske narodne armije (JNA). U članku se navodi kako je istragom otkriveno mnoštvo doušnika OB-a koji su bili povezani sa političkim vrhom u Hrvatskoj te su aktivno nastavili djelovati i nakon završetka Domovinskog rata. Iako su tijekom istrage prikupljeni podaci ukazali na to da postoji široka mreža doušnika OB-a koji su po svemu sudeći bili pripadnici političke elite, visokorangirane u institucijama vlasti, istraga je iz nepoznatih razloga vrlo brzo prekinuta i rezultirala je odvođenjem malog broja uhićenika

(Peratović, 2002). Važno je za napomenuti kako je OB ostala djelovati u okvirima Savezne Republike Jugoslavije sve do 2002. kada je preimenovana u Vojnobezbednosnu agenciju (VBA) koja aktivno djeluje dan danas kao vojna sigurnosna i protuobavještajna agencija na teritoriju Srbije. Problematično je to što preimenovanje i deklarativna reforma službe nije značila “nestajanje” ili kraj rada dotadašnje agature, već nastavak rada u nešto drugačijim uvjetima.

Početak prosinca 2002. počele su u medijima špekulacije oko problema s nabavom ruskog raketnog sustava S-300 koju je Hrvatska pokrenula 1994. potpisivanjem ugovora s privatnom tvrtkom Winsley Finance LTD koja je služila kao paravan za uvoz oružja i bila je de facto u vlasništvu hrvatskog poduzetnika Zvonka Zubaka. Vjesnik tada prenosi kako je poradi međunarodnog embarga na uvoz oružja, S-300, kao i brojno drugo lako i teško naoružanje, dolazilo preko Rusije posredstvom finske obavještajne službe koja je imala veze sa nekolicinom utjecajnih ruskih generala. Prema navodima Vjesnika, a s obzirom na to da navedeni raketni sustav ima iznimno razarajući učinak, sofisticiranu tehnologiju izrade i upravljanja te visoku cijenu, čitavi proces pratili su godinama brojne obavještajne službe, počev od američke, iranske i srbijanske. S druge strane, spominje se pak kako je srbijanska obavještajna služba došla do navodnih saznanja kako Hrvatska nikada nije ni nabavila navedeni raketni sustav, već se radilo o maketi i psihološkoj operaciji koju je Hrvatska organizirala prije početka same operacije “Oluja” kako bi pokazala vojnu moć i prestrašila protivnike (Rajić, 2002; Nacional, 2007).

U kolovozu 2002. Večernji list piše kako na području Hrvatske i ostalih zemalja u bliskom okruženju postoji rasprostranjena mreža srbijanske obavještajne agenture što je javno potvrdio Andrej Savić, nekadašnji načelnik RDB-a, odnosno direktor BIA-e u mandatu 2001.-2003. Ističe se kako su Hrvatska i BiH zemlje od posebnog interesa za BIA-u pri čemu se RS koristi kao transferna i logistička zona za brojne srbijanske obavještajce koji se iz tog područja mogu lako kretati i ulaziti na teritorij Federacije BiH i Hrvatske. Pritom, predmet obavještajnog djelovanja srbijanske BIA-e nisu samo institucije vlasti u Zagrebu i Sarajevu, već i međunarodne civilne i vojne organizacije (Jazvić, 2002). Tako je u ožujku 2003. buknuła afera i istraga nad Odjeljenjem za bezbjednost i obavještajne poslove Glavnog štaba Vojske RS za koje se, prema navodima iz više zaplijenjenih materijala i dosjea, utvrdilo da je nezakonito prisluškivalo Stabilizacijske snage (SFOR) u BiH, međunarodne organizacije i diplomatska predstavništva te da je stvarana doušnička mreža diljem Hrvatske sastavljena od nekadašnjih vojnih lica, vlasnika lokala i ostalih osoba srpskog porijekla koje su putem osobnih poznanstava i veza u braniteljskoj populaciji, vojnim i političkim krugovima, mogle prikupljati podatke od obavještajnog interesa za politički i vojni vrh RS i Srbije. Po pokretanju istrage i zaprimanju informacija iz zaplijenjenih materijala od strane SFOR-a, Protuobavještajna agencija (POA) i Vojna sigurnosna agencija (VSA) utvrdile su da je određeni dio doušničke mreže žurno napustio teritorij Hrvatske te su pokrenute opsežne protuobavještajne mjere (Jazvić, 2003; Nacional 2003).

Otkrivanje stranog obavještajnog djelovanja nastavilo se i tijekom 2004. kada su otkriveni britanski obavještajci

koji su pokušavali doći do informacija gdje se nalazi tada odbjegli general Ante Gotovina za kojim je Haški sud izdao tjeralicu zbog ratnih zločina. Prema navodima Vjesnika, pripadnici POA-e uspjeli su otkriti doušnike britanske obavještajne službe (Secret Intelligence Service - MI6) te su korištenjem metoda obmane zavarali britanske obavještajce o tome gdje se general Gotovina nalazi (Višnar, 2004). Sredinom listopada iste u Zagrebu je zapaljeno vozilo MI6 koje je bilo opremljeno opremom za presretanje komunikacija. Prema navodima Slobodne Dalmacije, POA je izvela operaciju podmetanja požara nad vozilom (H, 2004). Istovremeno su otkriveni i javno, putem medija, prokazani britanski obavještajci (prvotno Anthony Monckton) koji su se nalazili na teritoriju Srbije i BiH (Telegraf, 2004; Oslobođenje.ba, 2004). Iste u medijima se pojavila vijest kako je Slovenska obveščevalno-varnostna agencija (SOVA) prisluškivala hrvatske političare. U medijskom izvješću Index.hr-a, pojavio se popis prisluškivanih osoba iz hrvatskog političkog vrha koji uključuje samog premijera, premijerov kabinet, Ministarstvo vanjskih poslova, hrvatskog veleposlanika u Sloveniji te djelatnike hrvatske policije u Puli i Umagu (A.H, 2007).

Vjesnik u travnju 2005. piše o problemima unutar srbijanskog sigurnosno-obavještajnog sustava te ističe kako su stalne kadrovske smjene i niske plaće direktni čimbenici njegove tromosti i neučinkovitosti. U raspravama koje su tijekom 2005. u parlamentu vodili srbijanski političari, istaknuto je nezadovoljstvo razinom kvalitete obavještajnih analiza i izvješća koje producira BIA operativnim radom u zemlji i inozemstvu. Također, istaknuti su problemi oko protoka informacija i razmjene

važnih podataka između vojnih i civilnih službi unutar zemlje (Višnar, 2005).

Tijekom 2007. prvi put se počinje ozbiljno govoriti u medijima o aferi “Hypo” koja je zatresla hrvatski politički vrh, sigurnosno-obavještajnu zajednicu te domaći i međunarodni bankarski sektor. Afera “Hypo” odnosila se na istragu propasti i odgovornosti uprave Hypo Alpe Adria Bank (Hypo)⁵ koja je pretjeranim dodjeljivanjem kredita bez pokrića, financijskim malverzacijama i prevarama sa zemljištima, nekretninama i osiguranjima te korupcijom, prouzročila raspad banke i ilegalno izvlačenje velike količine financijskih sredstava, a za potrebe i interese moćnih političara, javnih osoba i drugih poslovnjaka povezanih sa upravom Hypo banke (Županić, 2010; Duhaček, 2015).

Korupcija, financijske malverzacije, zlouporaba ovlasti i upletenost domaćih političara i javnih osoba, čini ovu aferu intrigantnom, a ponajviše to što su u čitavu priču, prema medijskim izvješćima Nacionala, Jutarnjeg lista, Večernjeg lista, Tportala i drugih medija, bile upletene strane obavještajne službe kako bi utjecale na politička i gospodarska kretanja u Hrvatskoj. Posebno je bitna činjenica da je bivši hrvatski premijer Ivo Sanader 2007. optužen za upletenost u djela ratnog profiterstva, primanje mita i nezakonita kreditiranja od strane Hypo banke kojima je pribavio osobnu korist (Duhaček, 2010; Holjevac, 2015). Afera “Hypo” je imala tolike razmjere da je o njoj čak pisao američki Huffington Post i američki Anti-Corruption Intelligence Task Force

⁵ Hypo Alpe Adria Bank je bila austrijska (koroška) banka u vlasništvu Zemaljske vlade Koroške, sa tradicijom poslovanja od više od 100 godina i iznimno jakim vezama i zastupljenošću u Hrvatskoj, BiH i Srbiji (Hypo-Alpe-Adria-Bank AG, bez dat.).

ocjenjujući ju kao “najveći bankarski skandal Europe” (Srdoc, 2022).

BIA je, prema pisanjima medija, intenzivno prikupljala informacije o poslovanju Hypo banke kako bi pokušala utjecati na određene procese te izvršiti pritisak na određene poslovne i političke ljude u regiji. Glavni interes BIA-e u čitavoj aferi “Hypo” bila je činjenica da se radilo o velikoj količini novca, kriminalu i upletenosti brojnih visokopozicioniranih hrvatskih političara i poslovnjaka. Prikupljanjem osjetljivih i kompromitirajućih informacija, BIA je pokušala ugroziti gospodarsku i političku sigurnost Hrvatske te izvršiti, putem ucjena i pritisaka, obavještajni prodor u hrvatske političke i gospodarske krugove povezane sa kriminalnim aktivnostima Hypo banke. O silovitom utjecaju BIA-e pisali su ponajviše Nacional, Jutarnji list te Balkanska istraživačka mreža (BIRN).

Kako se radilo o aferi enormnih razmjera, tijekom druge polovice 2000-ih godina mediji su uglavnom izvještavali o rezultatima istrage i širenju spoznaja o osobama iz političkog vrha uključenima u kriminalne aktivnosti Hypo banke.

2012.-2022.

U periodu 2012.-2014. nisu medijski zabilježeni događaji povezani sa obavještajnim djelovanjem u Hrvatskoj, sve do 2015. kada je u medijima pokrenuta lavina raznoraznih tekstova koji govore o prisluškivanju, nezakonitom raspačavanju tajnih informacija, širenju dezinformacija i razotkrivanju obavještajnih mreža.

Ono što je posebno obilježilo 2015. bila je arbitraža oko pomorske granice kod Piranskog zaljeva. Naime, još

2001. su Hrvatska i Slovenija potpisale Sporazum o arbitraži te je 2009. pokrenut proces rješavanja pitanja pomorske granice. Spor Hrvatske i Slovenije oko pitanja kopnenih i morskih granica započeo je 1993. kada je slovenski parlament usvojio “Memorandum o Piranskom zaljevu” (Degan, 2019).

Prema navodima slovenskih medija, hrvatska Sigurnosno-obavještajna agencija (SOA) pratila je arbitražni postupak te je nezakonito prisluškivala Jerneja Sekolca, slovenskog arbitra u postupku i Simonu Drenik, pravnu savjetnicu slovenske vlade. Večernji list je u srpnju 2015. objavio transkript njihovih razgovora iz kojih je vidljivo kako su isti utjecali na arbitražni postupak te kako je sve već unaprijed dogovoreno, mimo regularnih pravnih procedura (Veljković, 2015; net.hr, 2019; R.I., 2019). Zanimljivo je da je Večernji list prenio transkript i audio snimke koje je prvotno objavio srbijanski tabloid Kurir (Sarvarian, Baker, 2015). Prema nepotvrđenim izvorima, ključnu ulogu nije odigrala SOA, već BIA koja je puštanjem navedenih materijala u javnost nastojala izazvati međunarodni skandal te dodatno poremetiti već loše odnose Hrvatske i Slovenije.

U studenom iste u medijima su se počeli javljati tekstovi o navodnom prisluškivanju hrvatskog političkog vrha od strane BND-a. Slovenski ministar obrane Janko Veber je tijekom svojeg izlaganja u slovenskom parlamentu izjavio kako “njemačka obavještajna služba ima nadzor nad svakim telefonskim razgovorom hrvatskog premijera i ministara”. Veber je svoju tvrdnju potkrijepio činjenicom kako se server Hrvatskog telekoma (HT) ne nalazi u Hrvatskoj, već u Njemačkoj što omogućuje BND-u potpuni nadzor nad hrvatskim telekomunikacijama (Bajruši, 2015).

Koncem 2015., srbijanski, a onda i hrvatski mediji, počeli su prenositi vijest kako je BIA operativnim radom u Hrvatskoj razotkrila Mirka Raškovića kao suradnika SOA-e. Rašković je tada bio jedan od lidera Samostalne demokratske srpske stranke (SDSS) i zamjenik župana Šibensko-kninske županije. Prema saznanjima BIA-e, Rašković je intenzivno surađivao sa hrvatskim obavještajnim službama još od 1990-ih, a ključnu ulogu imao je u prikupljanju informacija o političkim procesima unutar SDSS-a. Također, bio je zadužen za stvaranje doušničke mreže SOA-e unutar SDSS-a što bi posljedično dovelo do potpune kontrole nad političkim tijelom srpske manjine u Hrvatskoj (Karan, 2015).

U travnju 2016. brojni hrvatski mediji prenose kako je “razbijena mreža stranih agenata koji su špijunirali hrvatski politički vrh” te kako su u posjedu izvornih dokumenata koji to dokazuju. Naime, SOA je protuobavještajnim radom uspjela otkriti kako su mađarske, britanske i srbijanske obavještajne strukture pokušale diskreditirati članove hrvatske Vlade i prikupiti informacije o arbitražnom postupku i pregovorima između hrvatske Vlade i mađarske naftne kompanije MOL. Ključan cilj ove operacije bio je difamiranje i stvaranje pritiska u javnosti putem objavljivanja negativnih informacija iz osobnog života članova hrvatske Vlade i u konačnici, podrivanje hrvatskog gospodarstva i narušavanje položaja Hrvatske u arbitražnom procesu koji je bio ključan za vodeću hrvatsku naftnu kompaniju INU. Naime, MOL je još 2009. nezakonito stekao upravljačka prava nad INA-om podmićivanjem bivšeg hrvatskog premijera Ive Sanadera, a arbitražni postupak pokrenut je još 2013. kako bi se pravnim putem utvrdilo vlasničko pravo nad kompanijom (Biočina, 2016).

Hrvatski tjedni magazin Express u rujnu 2016. prenosi kako je BIA nastojala izvršiti prodor u hrvatsko Ministarstvo obrane (MORH), Glavni stožer Oružanih snaga te pritom vrbovati kadrove iz bivše JNA koji obnašaju visoke funkcije u navedenim institucijama. Također, spominje se kako je generalni cilj operacija BIA-e izazivanje nemira i etničkih podjela u Hrvatskoj, jačanje radikalne desnice te destabilizacija hrvatskog političkog vrha širenjem dezinformacija i difamiranjem članova hrvatske Vlade. Stvaranjem nepovoljne atmosfere i zategnutih odnosa sa Hrvatskom, Srbija prikriva stvarne interese, odnosno kupuje vrijeme i dobiva priljev novca iz europskih fondova, a ujedno usporava proces ulaska u euroatlantske integracije (Rašeta, 2016).

Tijekom 2017., vodeći hrvatski koncern Agrokor zapao je u financijsku krizu što je uvelike poljuljalo hrvatsko gospodarstvo i nacionalnu sigurnost. Prema izvještajima hrvatskih medija, u travnju iste SOA se aktivno uključila u istragu nad Agrokorom te je pritom došla do određenih saznanja o involviranosti stranih obavještajnih službi (ruske i srbijanske) koje su imale za cilj ugroziti gospodarske interese Hrvatske (Romić, 2017). S obzirom na to da je Agrokor bio važan regionalni koncern koji je zapošljavao oko 40.000 radnika te je poslovao u 6 zemalja, uključujući BiH i Srbiju, hrvatska Vlada donijela je Zakon o postupku izvanredne uprave u trgovačkim društvima od sistemskog značaja za Hrvatsku (poznat kao Lex Agrokor) kojim je preuzela upravljanje nad koncernom (Klepo, Bičanić, Ivanković, 2017). Zanimljivo je da Srbija nije željela prihvatiti odredbe Lex Agrokora kojima bi hrvatska Vlada postala vlasnik triju srbijanskih kompanija (Frikom, Dijamant i Mercator-S) koje imaju značajan udio u ukupnom

prehrambenom sektoru Srbije (Garaca, 2017). Takva odluka Srbije potkrijepljena je informacijama i uputama od strane BIA-e da se spriječi daljnji hrvatski utjecaj. Pritom je Srbija, preko kompanije MK Group koju vodi Miodrag Kostić, jedan od najutjecajnih srbijanskih gospodarstvenika koji je blizak srbijanskim političkim i sigurnosno-obavještajnim strukturama, otkupila i preuzela vlasništvo nad navedenim kompanijama (Serbia Bussines, 2017).

U siječnju 2019. zabilježen je pokušaj destabilizacije hrvatske Vlade i to ciljanjem na tadašnjeg potpredsjednika Vlade i ministra poljoprivrede i šumarstva Tomislava Tolušića. Namjera je bila, putem fotomontaže koja prikazuje potpredsjednika Vlade i ministra kako u prisustvu prostitutke konzumira kokain u srbijanskom bordelu u Zemunu, prikazati člana hrvatske Vlade, ali i cjelokupnu vladajuću političku garnituru, kao primitivnu, korumpiranu, sklonu kriminalu, prostituciji i drogama. Inscenirane fotografije poslone su redakciji Nacionala, a istovremeno su svim novinarima Nacionala poslani konfuzni e-mailovi u kojima se govori kako će fotografije prvo završiti na stranicama srbijanskih tabloida. SOA je utvrdila kako se radi o visokosofisticiranoj tehnologiji fotomonotaže te kako je više ljudi bilo involvirano u samu operaciju (Jelinić, 2019b). Prema medijskim izvješćima Jutarnjeg lista, Večernjeg lista i Index.hr-a, mogući izvođač ove operacije je BIA koja je nastojala diskreditirati ministra i potpredsjednika Vlade koji se tijekom svojeg mandata počeo baviti istraživanjem slučajeva malverzacija poticaja i nezakonitog stjecanja novca iz državnih fondova.

Uz tradicionalne oblike obavještajnog djelovanja, srbijanske obavještajne strukture djelovale su i dalje djeluju preko domaćih i ruskih portala (RT Balkan i Sputnjik Srbija) u svrhu širenja antihrvatskog, antizapadnog i proruskog narativa s ciljem utjecaja na javno mnijenje kod zemalja u okruženju (Javno izvješće SOA, 2022). Medijsko-propagandno djelovanje Srbije se posebno intenziviralo 2022. kada je Rusija izvršila agresiju na Ukrajinu.

O rezultatima agresivne srbijanske, odnosno ruske obavještajne djelatnosti u Hrvatskoj, jasno govori podatak kako je u travnju 2022. protjerano osamnaest diplomata i šest članova administrativno-tehničkog osoblja ambasade Rusije u Zagrebu (Veljković, 2022). Javno izvješće SOA-e iz 2022. potvrđuje kako se radilo o obavještajcima koji su koristili diplomatski status kao paravan za subverzivno djelovanje.

Zaključak

Ukupno gledajući, medijski izvještaji koje smo analizirali ukazuju na kontinuiranu prisutnost obavještajnih službi zemalja u okruženju na teritoriju Hrvatske. U periodu 2002.-2022., zabilježeni su brojni slučajevi obavještajnog djelovanja ne samo BIA-e, već i bosanskohercegovačkih, britanskih, američkih, njemačkih i ruskih obavještajnih službi. Sve navedeno ukazuje na to da je Hrvatska predmet iznimnog obavještajnog interesa, upravo zbog svojeg geopolitičkog, sigurnosnog i gospodarskog položaja te članstva u euroatlantskim integracijama.

Operativnim, odnosno obavještajnim i informacijskim djelovanjem, strane obavještajne službe nastojale su utjecati na unutarnje političke procese i donositelje

odluka, kao i na javno mnijenje te vanjskopolitički položaj Hrvatske. Medijska izvješća govore nam kako je strano obavještajno djelovanje bilo usmjereno prema nezakonitom prikupljanju podataka o političkim, gospodarskim i sigurnosnim procesima u Hrvatskoj, a posebice prema onima koji se odnose na međudržavna otvorena pitanja i odnose prema zemljama u okruženju.

U svrhu podriivanja hrvatskih nacionalnih interesa, strane obavještajne službe, a primarno BIA, koristile su se slijedećom metodologijom rada, i to: 1. izazivanjem društveno-političkih podjela i sijanem etničke mržnje u Hrvatskoj i BiH, 2. podriivanjem ukupnih gospodarskih i financijskih interesa na primjerima privrednih subjekata od iznimnog nacionalnog interesa, 3. širenjem dezinformacija u svrhu destabilizacije vanjskopolitičkog položaja Hrvatske i prikazivanja zemlje u negativnom kontekstu, 3. špijuniranjem i prisluškivanjem visokih hrvatskih dužnosnika i utjecajnih gospodarstvenika i 4. poticanjem korupcije visokih dužnosnika.

Mediji kao prijenosnici informacija, često su korišteni u obavještajnim spletkama pa je tako vidljivo kako su određeni mediji svjesno ili nesvjesno korišteni u svrhu širenja dezinformacija, prikrivanja stvarnih događaja i prikazivanja Hrvatske i njenih sigurnosno-obavještajnih službi u negativnom svjetlu. Najbolji primjer je arbitražni postupak oko Piranskog zaljeva kada je izbio međunarodni skandal zbog prisluškivanja slovenskih članova arbitražne komisije.

S druge strane, jasno je vidljivo kako su određeni mediji samostalnim istraživačkim radom dolazili do određenih spoznaja o obavještajnom djelovanju čime su direktno

proizvodili “afere” i tako remetili tijek određenih operacija.

Istraživanje ukazuje na to kako su mediji odigrali ključnu ulogu u prezentiranju i razumijevanju svrhe i oblika djelovanja te širine i jačine utjecaja obavještajnih službi na hrvatske političke, gospodarske, sigurnosne i vanjskopolitičke procese u analiziranom razdoblju.

Bibliografija

1. A.H. (2007). Uz Sanadera, SOVA prisluškivala Žužula te neke djelatnike hrvatske policije. Index.hr. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/uz-sanadera-sova-prisluškivala-zuzula-te-neke-djelatnike-hrvatske-policije/351837.aspx>.
2. Akrap, G. (2023). Disinformation, Propaganda and Fake News in Croatia. U Nehring, C., Sittig, H. (ur.). *Blurring the Truth: Disinformation in Southeast Europe*. Sofija: Konrad Adenauer Stiftung.
3. Bajruši, R. (2015). 'NJEMAČKI ŠPIJUNI PRISLUŠKUJU MILANOVIĆA I SVE NJEGOVE MINISTRE!' Jutarnji donosi reakciju iz Vlade. Jutarnji list. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/njemacki-spijuni-prisluškiju-milanovica-i-sve-njegove-ministre-jutarnji-donosi-reakciju-iz-vlade-374860>.
4. Batistić, A. (2022). Sigurnosno-obavještajni sustav Republike Hrvatske 1991.-2017., (Diplomski rad). Fakultet za međunarodne odnose i diplomaciju, Međunarodno sveučilište Libertas.
5. Batistić, A. i Bušić, J. (2024). Podmetanje požara kao jedan od elemenata gospodarskih operacija u kontekstu tajnih akcija: Primjeri Republike Hrvatske i Sjedinjenih Američkih Država. *Policija i sigurnost*, 33 (1), 56-75.
6. BIA (bez dat.). Organizacijska struktura, <https://www.bia.gov.rs/dokumenta/organizaciona-struktura/>.
7. Biočina, M. (2016). EKSKLUZIVNO: DOKAZI VELIKE OBAVJEŠTAJNE AFERE Razbijena mreža stranih agenata koja je špijunirala hrvatski državni vrh!. Jutarnji list. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ekskluzivno-dokazi->

velike-obavjestajne-afere-razbijena-mreza-stranih-agenata-koja-je-spijunirala-hrvatski-drzavni-vrh-3707322.

8. Degan, V. Đ (2019). Spor o granicama između hrvatske i slovenije. Poredbeno pomorsko pravo, 58 (173), 11-66.

9. Duhaček, G. (2015). Ove hrvatske face su izronile iz austrijske knjige o aferi Hypo. Tportal. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/ove-hrvatske-face-su-izronile-iz-austrijske-knjige-o-aferi-hypo-20150504>.

10. Europska komisija (bez dat.). Hrvatska u EU-u, Hrvatski put u Europsku uniju, https://croatia.representation.ec.europa.eu/o-nama/hrvatska-u-eu-u_hr.

11. Garaca, M. (2017). Belgrade court refuses to apply Croatian law on Agrokor units in Serbia - report. SeeNews. <https://seenews.com/news/belgrade-court-refuses-to-apply-croatian-law-on-agrokor-units-in-serbia-report-1114311>.

12. H (2004). Sunday Times: MI6 u Hrvatskoj u požaru izgubio špijunsko vozilo. Slobodna Dalmacija. <http://www.hsp1861.hr/vijesti5/041018st.htm>.

13. Holjevac, M. (2015). Kronologija Sanader: Za što je zapravo sve optužen, za što je osuđen, i za što će mu se ponovo suditi?. Dnevno.hr. <https://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/kronologija-sanader-za-sto-je-zapravo-sve-optuzen-za-sto-je-osuden-za-sto-ce-mu-se-ponovo-suditi-825156/>.

14. Hrvatska enciklopedija (bez dat.). "Hypo Alpe-Adria-Bank AG". <https://www.enciklopedija.hr/clanak/hypo-alpe-adria-bank-ag>.

15. Hrvatski Sabor (2003). Sadržaj Izvješća Hrvatskoga sabora u 2002. godini, IHS 354, https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/inline-files/4_IHS_354_2002_godina.pdf.

16. Jazvić, D. (2002). Mreža srbijanskih špijuna djeluje u BiH i Hrvatskoj. Večernji list. <https://www.vecernji.hr/vijesti/mreza-srbijanskih-spijuna-djeluje-u-bih-i-hrvatskoj-720774>.

17. Jazvić, D. (2003). Agenti Republike Srpske prisluškivali Hrvatsku. Večernji list. <https://www.vecernji.hr/vijesti/agenti-republike-srpske-prisluškivali-hrvatsku-733183>.

18. Jelinić, B. (2019b). EKSKLUZIVNO KURVA I KOKAIN u vrhunskoj montaži za kompromitaciju Tomislava Tolušića. Nacional. <https://www.nacional.hr/ekskluzivno-kurva-i-kokain-u-vrhunskoj-montazi-za-kompromitaciju-tomislava-tolusica/>.
19. Karan, L. (2015). Kako je otkriven hrvatski špijun Mirko Rašković. Plus portal. https://plusportal.hr/iz_drugih_medija/kako_je_otkriven_hrvatski_spjun_mirko_raskovic-31670.
20. Kasapović, M. (ur.) (2001) Hrvatska politika 1990.-2000.: izbori, stranke i parlament u Hrvatskoj. Zagreb, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
21. Klepo, M., Bičanić, I., Ivanković, Ž. (2017). Slučaj Agrokor: Kriza najveće hrvatske kompanije. Zagreb: Freidrich Ebert Stiftung.
22. Lovrić, A. (2021). Rusko-ukrajinski odnosi: od suživota u totalitarizmu do rata. *Polemos*, 24 (49), 67-86.
23. Lučić, I. (2001). Sigurnosno obavještajne službe u Bosni i Hercegovini. *National security and the future*, 1 (1).
24. Luša, Đ. (2012). Politika širenja NATO-a prema Zapadnom Balkanu u dihotomiji racionalističke i konstruktivističke teorije međunarodnih odnosa. *Anali Hrvatskog politološkog društva*, 9 (1), 205-226.
25. Maričić, J. i Živković, D. (2022). Primena posebnih mera Bezbednosno informativne agencije u Srbiji. Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku.
26. Matika, D. i Srblić, A. (2009). Nacionalna sigurnost i obrana Republike Hrvatske u euroatlantskom kontekstu. U Smerić, T., Sabol, G. (ur.). *Sigurnost i obrana Republike Hrvatske u euroatlantskom kontekstu*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
27. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (2002). Predmet Bobetko (IT-02-62) - Optužnica - 17.09.2002., <https://www.icty.org/x/cases/bobetko/ind/bcs/bob-ii020917b.htm>.
28. Nacional (2003). Srpski špijuni pobjegli iz Hrvatske. Nacional. <https://arhiva.nacional.hr/clanak/15604/srpski-spjuni-pobjegli-iz-hrvatske>.
29. Nacional (2021). TAJNO IZVJEŠĆE VOJNE POLICIJE IZ 2002.: Laušićev dokument otkriva da će

Hrvatska morati platiti S-300. Nacional. <https://www.nacional.hr/tajno-izvjesce-vojne-policije-iz-2002-lausicev-dokument-otkriva-da-ce-hrvatska-morati-platiti-s-300/>.

30. Net.hr (2019). Hrvatska vlada, uz posrednika, pokušala zataškati špijunsku aferu?!. Net.hr. <https://net.hr/danas/vijesti/slovenski-24ur-objavio-kompromitirajucu-snimku-hrvatska-vlada-preko-posrednika-pokusala-zataskati-spijunsku-aferu-fa0b31ca-b1c3-11eb-ab7f-0242ac130019>.

31. Peratović, Ž. (2002). Je li KOS imao ljude u hrvatskoj vlasti? Vjesnik. <http://www.hsp1861.hr/vijesti3/021113zp.htm>.

32. Petrović, G. (2020a). Anatomija zarobljavanja bezbednosno obaveštajnog sektora u Srbiji. Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku.

33. Petrović, G. (2020b). Reforma službi bezbednosti u Srbiji 2000–2017. (Doktorska disertacija). Fakultet političkih nauka, Beograd, Sveučilište u Beogradu.

34. R.I. (2019). Slovenski portal: SOA je prisluškivala slovenske dužnosnike. Index.hr. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/slovenski-portal-soa-je-prisluškivala-slovenske-duznosnike/2075810.aspx>.

35. Rajić, V. (2002). U posao s raketama S 300 umiješani i strani obavještajci? Vjesnik. <http://www.hsp1861.hr/vijesti3/021205vr.htm>.

36. Rašeta, B. (2016). Vučićev obavještajni rat: "Meta su bili i Plenki i Zoki". Express. <https://express.24sata.hr/top-news/vucicev-obavjestajni-rat-meta-su-bili-i-plenki-i-zoki-7072>.

37. Reliefweb (2024). Serbia 2024-2025 IFRC network annual report, 6 August 2024, <https://reliefweb.int/report/serbia/serbia-2024-2025-ifrc-network-annual-report-6-august-2024>

38. Romić, T. (2017). Odbor za nacionalnu sigurnost raspravljao o ugrozi zbog krize u Agrokoru. Večernji list. <https://www.vecernji.hr/vijesti/odbor-za-nacionalnu-sigurnost-ranko-ostojic-1209625>.

39. Sarvarian, A., Baker, R. (2015). Arbitration between Croatia and Slovenia: Leaks, Wiretaps, Scandal. EjiTalk.

<https://www.ejltalk.org/arbitration-between-croatia-and-slovenia-leaks-wiretaps-scandal/>.

40. Serbia Business (2017). Serbia Hosts Agrokor Summit without Croatia. Serbia Business. <https://serbia-business.eu/serbia-hosts-agrokor-summit-without-croatia/>.

41. Sigurnosno-obavještajna agencija (2022). Javno izvješće za 2022. godinu. <https://www.soa.hr/files/file/Javno-izvjesce-2022.pdf>.

42. Srdoc, N. (2022). Austria's Hypo Alpe Adria—Europe's Major Bank Scandal. Anti-Corruption Task Force. <https://acitf.org/f/unresolved-austrias-hypo-alpe-adria%E2%80%94europes-major-bank-scandal>.

43. Tuđman, M. (2013). Obavještajne službe i meka moć. National security and the future, 14 (1), 9-22.

44. Veljković, S. (2015). EKSKLUZIVNO Donosimo audiosnimku razgovora arbitra i slovenske predstavnice! Poslušajte! Večernji list. <https://www.vecernji.hr/vecernji60/ekskluzivno-donosimo-razgovor-arbitra-i-slovenske-strane-poslusajte-snimke-1015908>.

45. Veljković, S. (2020). Protjerana 24 diplomata otišla, u ruskom veleposlanstvu u Zagrebu ostalo pet djelatnika. Večernji list. <https://www.vecernji.hr/vijesti/protjerana-24-diplomata-otisla-u-ruskom-veleposlanstvu-u-zagrebu-ostalo-pet-djelatnika-1581511>.

46. Višnar, F. (2004). Britanci uhićeni »spuštenih hlača«. Vjesnik. <http://www.hsp1861.hr/vijesti5/040929fv.htm>.

47. Višnar, F. (2005). »Propuh« u srpskom obavještajnom sustavu. Vjesnik. <http://www.hsp1861.hr/vijesti6/050414fv.htm>.

48. Županić, S. (2010). Afera Hypo: Objavljujemo dokumente zabranjene u Austriji. Večernji list. <https://www.vecernji.hr/vijesti/afera-hypo-objavljujemo-dokumente-zabranjene-u-austriji-119919>.

